

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 16 april 2009

Mål nr

T 4750-07

KLAGANDE

J.O. Forsbergs Reservdelar AB, 556231-0713

Box 283

573 23 Tranås

Ombud: Advokat JK

MOTPART

Sparbanken Alingsås, 564000-7059

Box 553

441 16 Alingsås

Ombud: Bankjurist AW

SAKEN

Fordran

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Hovrätten för Västra Sveriges dom den 8 november 2007 i mål T 2242-07

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

J.O. Forsbergs Reservdelar AB skall ersätta Sparbanken Alingsås för dess rättegångskostnader i Högsta domstolen med femtontusen (15 000) kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

J.O. Forsbergs Reservdelar AB har yrkat att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens dom, förpliktar Sparbanken Alingsås att till bolaget utge 500 000 kr jämte ränta enligt 2 och 5 §§ räntelagen från den 12 juni 2004 till dess betalning sker.

Bolaget har vidare yrkat att Högsta domstolen befriar det från skyldigheten att utge ersättning för sparbankens rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten samt förpliktar sparbanken att utge ersättning för bolagets rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten med där yrkade belopp.

Sparbanken har bestritt ändring.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

J.O. Forsbergs Reservdelar AB (Jofrab) har av misstag betalat 500 000 kr mer än avsett till Meltra AB. Betalningen har skett genom en överföring från Jofrabs konto i Handelsbanken via Meltras postgirokonto till Meltras konto i Sparbanken Alingsås. Meltra och sparbanken hade en överenskommelse enligt vilken banken ägde rätt att från Meltras bankkonto avräkna inflytande medel mot Meltras skulder till banken. I enlighet med överenskommelsen tillgodogjorde sig sparbanken Jofrabs betalning inklusive det som betalats av misstag.

Av utredningen framgår att Meltra underrättats om att en för stor betalning beordrats, innan medlen krediterades Meltras konto i sparbanken. Enligt reglerna om *condictio indebiti* är misstagsbetalningen därför ogiltig i förhållande till Meltra, och Meltra är skyldigt att återbetala detta belopp till Jofrab. Meltra har emellertid försatts i konkurs. Frågan i målet är om Jofrabs rätt till återbetalning gäller även mot sparbanken.

Jofrab har gjort gällande att det felaktigt överförda beloppet inte tillkom Meltra samt att sparbanken, som härleder sin rätt från Meltra, inte har bättre rätt än Meltra till insättningen, oavsett om sparbanken var i god tro vid avräkningen. Jofrab har hänvisat till 3 kap. skuldebrevslagen (1936:81) och till att sparbanken inte kunnat göra något exstinktivt förvärv.

Sparbanken har framhållit att den var i god tro om Jofrabs misstag när sparbanken kvittade. Kvittningen kan ses som en överlåtelse från Meltra till sparbanken av Meltras fordran hos sparbanken med sparbanken som en betalningsmottagande tredje man. Skuldebrevslagens regler om fordrings-

överlåtelse är inte tillämpliga vid betalning, vare sig vid överföring mellan olika banker eller mellan konton i samma bank. Efter krediteringen av betalningsmottagarens konto är det inte längre samma fordran (jfr Bert Lehrberg, Moderna betalningsformer, 3 uppl. 2005, s. 91–108 och 114 ff., varvid Lehrberg hänvisar till rättsinstitutet novation). Därigenom utsläcks enligt sparbanken betalarens banks möjlighet till invändningar rörande förhållandet till betalaren liksom invändningar om brister i betalarens förvärv av sin fordran. En betalningsmottagande tredje man (som sparbanken) skall inte behöva vara beroende av något bakomliggande förhållande ens vid ond tro, eftersom det skulle vara förödande för funktionen av och tilltron till hela betalningssystemet.

Högsta domstolen gör följande bedömning.

Om sparbanken inte hade haft en fordran hos Meltra och därför inte hade kvittat bort Meltras tillgodohavande på kontot, borde Jofrab ha haft bättre rätt (separationsrätt) till misstagsbeloppet i Meltras konkurs, åtminstone om beloppet varit avskilt från Meltras övriga förmögenhet men förmodligen även i vissa andra fall (jfr NJA 1985 s. 178 samt 1963 s. 502, 1994 s. 506 och 1995 s. 367 II; se vidare Håstad, Sakrätt, 6 uppl. 1996, s. 203 f. och 173 ff. och Lindskog i Festskrift till Wennberg, 2009, s. 241 not 51). I linje med detta borde den som får betalt ur ett sådant tillgodohavande i ond tro om den sakrättsliga belastningen vara skyldig att utge misstagsbeloppet till misstagsbetalaren. Men kan ett återgångskrav göras gällande också mot en tredje man som i god tro mottar betalning ur misstagsbeloppet?

Skulle man behandla en vidarebetalning till någon med konto i samma eller annan bank som en överlåtelse av en enkel fordran, blev resultatet att

mottagaren av vidarebetalningen vore återbäringsskyldig även vid god tro om det bakomliggande misstaget, eftersom enkla fordringar inte kan förvärvas extinktivt annat än vid dubbelöverlåtelse (31 § skuldebrevslagen jämförd med 14 §).

Det är uppenbart att en tillämpning av bestämmelserna om överlåtelse av enkla fordringar inte ger betalningsmottagaren den trygghet som borde föreligga, t.ex. om han levererar en vara i förlitan på att hans konto krediterats genom en banköverföring. När kontot krediterats borde en betalningsmottagare, som är i god tro om betalarens bristande rätt i förhållande till sin bank (jfr 27 och 28 §§ skuldebrevslagen) eller till ett tidigare led, ha en självständig rätt till beloppet (jfr NJA 1999 s. 793). Annars skulle betalningsmottagaren ha anledning att ta ut beloppet i form av kontanter, varigenom han vid god tro får en självständig rätt till pengarna (jfr 14 och 15 §§ skuldebrevslagen). Någon sådan åtgärd bör emellertid inte behöva vidtas. En kvittning av tillgodohavandet mot en fordran som den kontoförande banken har hos kontohavaren bör behandlas på samma sätt som en överföring till någon annan, vare sig det är fråga om en avtalad eller ensidig kvittning. Bestämmelserna i 3 kap. skuldebrevslagen kan alltså inte anses tillämpliga på förfoganden över banktillgodohavanden i nu berörda avseenden.

Eftersom det är ostridigt att sparbanken vid kvittningen var i god tro om Jofrabs misstag, skall Jofrabs krav på återbäring från sparbanken ogillas.

Som parterna har fört sin talan finns ingen anledning att ta ställning till om en bank, som genom clearing eller annorledes i god tro om ett misstag mottar ett belopp från betalarens bank med fri förfoganderätt men på villkor

att betalningsmottagarens konto krediteras, redan vid mottagandet – och oberoende av om kvittning eller annan disposition verkställts innan den mottagande banken råkat i ond tro om misstaget – får en oangripbar rätt till beloppet.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Johan Munck, Torgny Håstad (referent), Ella Nyström, Kerstin Calissendorff och Gudmund Toijer
Föredragande revisionssekreterare: Ulrika Kvarnsjö